

**Електронний журнал «Ефективна економіка» включено до переліку наукових фахових видань України з питань економіки (Категорія «Б», Наказ Міністерства освіти і науки України від 11.07.2019 № 975)**



**Ефективна економіка № 12, 2016**

УДК 336.1

*Л. Ю. Сисоєва,  
к. е. н., доцент, доцент кафедри фінансів, банківської справи і страхування,  
Сумський державний університет, м. Суми*

## ДЕТЕРМІНАНТИ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ФІНАНСОВОЇ СТАБІЛЬНОСТІ БАНКІВСЬКОГО СЕКТОРУ УКРАЇНИ

*L. Yu. Sysoyeva,  
Ph.D. in Economics, Ass. Professor, Department of Finance, Banking and Insurance  
Sumy State University, Sumy*

### DETERMINANTS FOR ENSURING THE FINANCIAL STABILITY OF THE UKRAINIAN BANKING SECTOR

*В даному дослідженні проаналізовані ключові показники розвитку банківського сектору України, висвітлені основні проблеми та визначені фактори впливу на фінансову стабільність банківського сектору. За допомогою регресійного аналізу визначено ключові детермінанти для забезпечення стабільності банківського сектору.*

*This study presents the results of analysis of key performance indicators in the Ukrainian banking sector, clarifies its main problems, and identifies factors relevant to maintaining the banking sector's stability. By means of regression analysis this study determined the most influential factors for maintaining banking sector stability.*

**Ключові слова:** банк, банківський сектор, фінансова стабільність.

**Keywords:** bank, banking sector, financial stability.

**Постановка проблеми у загальному вигляді та її зв'язок із важливими науковими чи практичними завданнями.** Банківський сектор України є визначальним сегментом фінансового сектору і важливим елементом стабільного розвитку реального сектору національної економіки. Сучасний стан банківського сектору потребує особливої уваги в контексті забезпечення фінансової стабільності в державі і ідентифікації детермінант впливу на діяльність банків і їх фінансову стійкість. Тому актуалізується необхідність ґрунтовного аналізу з визначенням основних тенденцій розвитку банківського сектору України з подальшим виявленням ключових факторів забезпечення фінансової стабільності.

**Аналіз останніх досліджень і публікацій.** Дослідження корифеїв зарубіжної наукової думки таких як Ф. Мішкін [1], Г. Шиназі [2], Р. Фергюсон [3] присвячені інтерпретації економічної категорії “фінансова стабільність” з визначенням екзогенних і ендогенних факторів, що призводять до фінансової нестабільності. Н. Ян і Т.Кік [4] в своєму дослідженні за допомогою регресійної моделі визначили детермінанти стабільності банківської системи Німеччини. Серед вітчизняних науковців, що займалися проблемами забезпечення фінансової стійкості банківської системи України, слід виділити праці Ж. Довгань [5], О. Діденко [6]. Але існує необхідність постійного оновлення аналізу щодо виявлення ключових чинників впливу на стабільність банківського сектору України.

**Метою статті** є визначення основних детермінант забезпечення фінансової стабільності через проведення факторного аналізу щодо оцінки впливу показників, що характеризують стан банківського сектору України.

**Виклад основного матеріалу дослідження.** Проведення наукового дослідження ідентифікації факторів впливу на фінансову стабільність визначає необхідність використання економічної категорії “фінансова стабільність”. Проведений аналіз наукових досліджень серед зарубіжних вчених підтвердив відсутність єдиного наукового підходу. Але останні наукові інтерпретації дозволили відмітити дві основні особливості сучасної наукової думки: а) вчені, які використовують для дослідження дефініцію “фінансова нестабільність”; б) вчені, які використовують і інтерпретують економічну категорію “фінансова стабільність”. Звернемо увагу, що в наукових роботах вітчизняних вчених превалює поняття “фінансова стійкість”. На нашу думку, для проведення аналізу фінансового або банківського сектору слід підтримувати системний підхід і використовувати вищезазначені категорії фінансової стабільності і фінансової стійкості як синоніми. В даному дослідженні під фінансовою стабільністю ми розуміємо перманентну здатність фінансової системи до безперервного виконання своїх функцій без побічних негативних ефектів на реальну економіку [7].

Початковим етапом дослідження є виявлення основних тенденцій розвитку банківського сектору України на основі аналізу основних макроекономічних показників.

Дослідження тенденцій розвитку банківського сектору України упродовж останніх десяти років дозволяє стверджувати, що за макроекономічними критеріями він досяг вагомих позицій. Хоча за період 2005–2016 рр. мало місце кілька хвиль зміни динаміки кількісних і якісних індикаторів функціонування банківського сектору України. Зростання макроекономічних параметрів банківського сектору упродовж 2003–2008 рр. змінилось їх спадом у 2009–2012 рр. Тенденція нової спіралі відновлення банківського сектору у 2013 р. призупинена політичними змінами і переходом на фактично воєнні умови функціонування.

Аналіз макроекономічних параметрів розвитку банківського сектору України доводить негативну динаміку у 2014–2015 рр. Так, за підсумками 2014 р. відношення активів до ВВП склало 84 %, а в 2015 р. знизилася до 64 %. Найвищий розмір банківських активів у ВВП для України фіксувався у 2008–2009 рр., коли він складав 97,7 – 93,6 % до ВВП відповідно (рис. 1). Відношення кредитів до ВВП знизилася з 65 % у 2014 р. до 48,8 % у 2015 р., відношення обсягів власного капіталу до ВВП також показало тенденцію щодо зниження з 9,4% у 2014 р. до 5,3 % у 2015 р. і зрівнялося з аналогічним показником 2004 р. Негативна тенденція мала місце з відношенням статутного капіталу банківських установ України до ВВП.

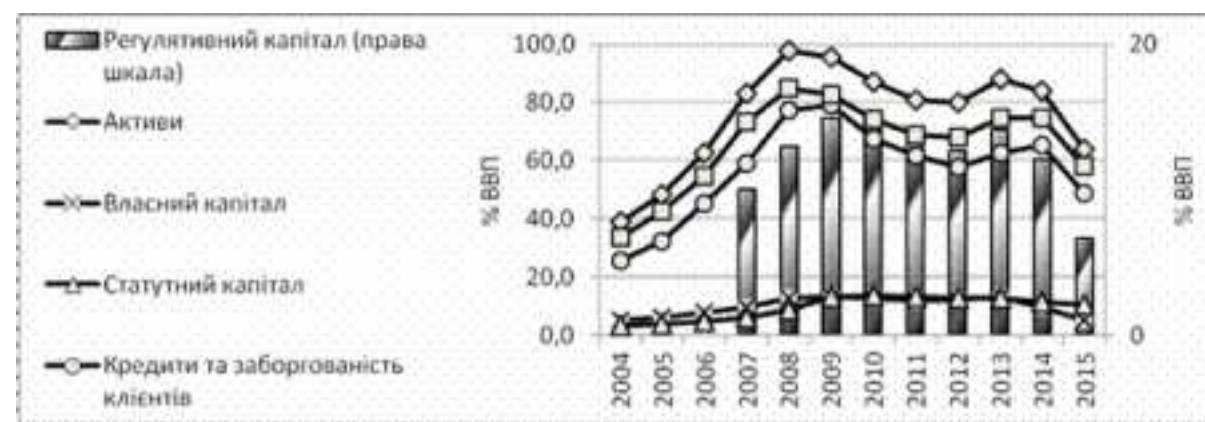


Рис. 1. Динаміка окремих показників банківського сектору України у 2004 - 2015 рр., % до ВВП [8]

Найпоширенішим методом для оцінки рівня взаємозв'язку між факторами впливу на фінансову стабільність є регресійний аналіз, тому саме він виступить основою реалізації поставленого завдання. Об'єктом дослідження виступають показники, що характеризують стан банківського сектору України. Зокрема, у якості результативного параметра було обрано Z-score, оскільки цей показник визнано Світовим Банком як індикатор стабільності банківської системи. Часовий горизонт дослідження охоплює період з 2004 по 2014 рр., більш актуальні дані по Україні на офіційному сайті Світового банку на даний час відсутні.

Методологія запропонованого індикатора передбачає оцінювання ймовірності настання фінансової нестабільності банківського сектору, а саме ймовірності того, що вартість активів банків буде нижчою, ніж вартість зобов'язань. Чим вищим є значення показника Z-score, тим нижчим є рівень ймовірності ризику неплатоспроможності банків. Він розраховується за формулою:

$$Z \text{ - score} = \frac{ROA + \frac{Equity}{Assets}}{sd(ROA)} \quad (1)$$

де  $ROA$  – рентабельність активів банку, %;

$Equity$  – вартість власного капіталу банку, тис. грн.;

$Assets$  – вартість активів банку, тис. грн.;

$sd(ROA)$  – стандартне відхилення за показником рентабельності активів банку.

Перелік релевантних показників для України сформована на основі офіційних даних з таких показників: співвідношення кредитів до депозитів (%), співвідношення процентної маржі до валового доходу (%), спред між ставками за кредитами та депозитами (%), співвідношення недіючих кредитів до сукупних кредитів (%), співвідношення витрат банків до загальних активів (%), співвідношення регулятивного капіталу до зважених за ризиком активів (%), співвідношення власного капіталу до загальних активів (%), кількість банківських філій на 100 тис. населення, рентабельність активів (%), рентабельність власного капіталу (%).

Перш за все необхідно визначити, які показники є релевантними, а які можуть бути проігноровані без втрати адекватності моделі. Для того, щоб виявити дані чинники, пропонується побудувати кореляційну матрицю, фрагмент якої наведено в таблиці 1.

Таблиця 1.  
Кореляційна матриця взаємозв'язку між факторами впливу на фінансову стабільність банківського сектору (фрагмент)

Показник	Співвідношення витрат банків до загальних активів	Співвідношення РК до зваж. за ризиком активів	Співвідношення ВК до загальних активів	Кількість банківських філій	Рентабельність активів	Рентабельність власного капіталу	Z-score
Співвідношення витрат банків до загальних активів	1						
Співвідношення РК до зважених за ризиком активів	0,307	1					
Співвідношення ВК до загальних активів	0,651	0,743	1				
Кількість банківських філій	0,037	-0,561	-0,390	1			
Рентабельність активів	0,140	-0,219	-0,012	0,226	1		
Рентабельність власного капіталу	0,125	-0,681	-0,321	0,468	0,693	1	
Z-score	0,140	-0,366	0,032	0,290	0,662	0,785	1

Розраховано на основі статистичних даних Світового банку і Національного банку України [8], [9]

Дані, наведені в таблиці 1, доводять наступне: показники рентабельності активів і рентабельності власного капіталу тісно пов'язані між собою, тому для подальшого аналізу залишаться тільки один з них; показник співвідношення витрат банків до загальних активів і показник кількості банківських філій на 100 тис. населення мають дуже слабкий вплив на Z-score ( $KR=0,140$ ). З урахуванням того, що маємо наявними дані тільки для 11 спостережень, а кількість незалежних змінних не може бути значною, тому після виключення трьох вищезазначених змінних за критерієм Стьюдента виключені інші змінні внаслідок несуттєвості їх впливу, а саме: кількість банківських філій на 100 тис. населення, співвідношення власного капіталу до загальних активів, відношення процентної маржі до валового доходу, спред між ставками за кредитами та депозитами, а також співвідношення кредитів до депозитів.

Наступна таблиця демонструє результати регресійного аналізу визначення впливу факторів на фінансову стабільність банківського сектору України

Таблиця 2.  
Основні результати регресійного аналізу



	Умовне позначення	Значення	t-статистика
Багатофакторний R		0,837	
R-квадрат		0,701	
F-критерій (значимість F)		5,47 (0,0298)	
Константа		9,791	3,866
Співвідношення недіючих кредитів до сукупних кредитів, %	NPL	0,102	2,225
Співвідношення регулятивного капіталу до зважених за ризиком активів, %	RegCap	-0,351	-2,122
Рентабельність активів, %	ROA	0,363	2,708

Отже, для  $\alpha=0,05$  маємо чинники впливу на Z-score. Так, зростання частки недіючих кредитів у загальній сумі кредитів та зростання рентабельності активів мають прямий вплив на результативний параметр, водночас зростання співвідношення регулятивного капіталу до зважених на ризик активів має зворотній вплив на стійкість банків. Всі зазначені чинники пояснюють 70% варіації показника Z-score.

Загалом вплив факторів на результативну ознаку можна описати наступним рівнянням:

$$Z \text{ - score} = 0,102NPL - 0,351RegCap + 0,363ROA + 9,791 \quad (2)$$

де NPL – Bank nonperforming loans to gross loans (%);

RegCap – Bank regulatory capital to risk-weighted assets (%)

ROA – Bank return on assets (% , before tax)

Таким чином, дослідження дозволило виявити основні детермінанти, що визначають стабільність банківського сектору України. По-перше, позитивний вплив показника рентабельності активів є цілком закономірним, адже цей коефіцієнт використовується для оцінки ефективності використання банками своїх активів. По-друге, нами виявлено, що зростання показника недіючих кредитів до загальної суми кредитів призводить до збільшення результативної ознаки. На нашу думку, зростання цього показника можливе не тільки за рахунок зростання власне суми недіючих кредитів, а й за рахунок зменшення загальної суми кредитів. В Україні одночасно діють обидва чинники. І оскільки спостерігаємо саме прямий вплив частки недіючих кредитів на показник Z-score можемо стверджувати, що чинник зменшення обсягів кредитної діяльності виявився більш впливовим. По-третє, виявлений негативний вплив зростання співвідношення регулятивного капіталу до зважених на ризик активів можна пояснити тим, що цей коефіцієнт може збільшуватися, в тому числі, за рахунок зменшення активів, що зважені за ступенем ризику. Тому досить логічним виглядає пояснення: менше ризику приймають на себе банки, покращується їх фінансова стійкість. Таким чином, основні завдання регресійного аналізу щодо виявлення основних детермінант впливу на фінансову стабільність банківського сектору України виконано.

#### Література.

1. Mishkin, F. Global Financial Instability: Framework, Events, Issues, in: Journal of Economic Perspectives, 13. Jg., 1999, S. 3-20.
2. Schinasi, G. Defining Financial Stability, IMF Working Paper No. WP/04/187, 2004, October.
3. Ferguson R. Should financial stability be an explicit central bank objective, in: BIS Paper, 18. Jg., 2003, S. 7-15.
4. Jahn, N., Kick, T. Determinants of Banking System Stability: A Macro-Prudential Analysis. Retrieved from <http://www.bis.org/bcbs/events/bhbibe/jahn.pdf>.
5. Довгань, Ж. Детермінанти забезпечення фінансової стійкості банківської системи України / Ж. Довгань // Економічний аналіз : зб. наук. праць Терноп. нац. екон. ун-ту. – Тернопіль, 2013. – Вип. 12, ч. 2. – С. 26-31.
6. Діденко, О. Теоретичні та методичні засади виявлення умов, які стимулюють та дестимулюють підвищення регуляторного тиску на банківський бізнес в контексті забезпечення фінансової стабільності / О. Діденко // Ефективна економіка. – №4. – 2014.
7. Straßberger M. Die aktuellen Entwicklungen der Bankenaufsicht im Lichte der Stabilität des Finanzsystems / M. Straßberger, L. Sysoyeva, // Wirtschaftsdienst, 96. Jg., 2016, H. 7, S. 486-491
8. Дані фінансової звітності банків України [Електронний ресурс] / Офіційний сайт Національного банку України. Режим посилання: [http://www.bank.gov.ua/control/uk/publish/category?cat\\_id=64097](http://www.bank.gov.ua/control/uk/publish/category?cat_id=64097)
9. The World Bank (2004-2014). Global Financial Development Database in 2004-2014. Retrieved from <http://data.worldbank.org>.

#### References.

1. Mishkin, F. Global Financial Instability: Framework, Events, Issues, in: Journal of Economic Perspectives, 13. Jg., 1999, pp. 3-20.
2. Schinasi, G. Defining Financial Stability, IMF Working Paper No. WP/04/187, 2004, October.
3. Ferguson R. Should financial stability be an explicit central bank objective, in: BIS Paper, 18. Jg., 2003, pp. 7-15.
4. Jahn, N., Kick, T. Determinants of Banking System Stability: A Macro-Prudential Analysis. Retrieved from <http://www.bis.org/bcbs/events/bhbibe/jahn.pdf>.
5. Dovhan, Zh. (2013), "Determinants ensure the financial stability of the banking system of Ukraine", *Ekonomichnyi analiz : zb. nauk. prats Ternop. nats. ekon. un-tu*, vol. 12, part. 2, pp. 26-31.
6. Didenko, O. (2014), "Theoretical and methodological foundations of identifying conditions that encourage and discourage increasing regulatory pressure on banking in the context of financial stability ensuring", *Efektivna ekonomika*, [Online], vol. 4, available at: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=4939>
7. Straßberger M. Die aktuellen Entwicklungen der Bankenaufsicht im Lichte der Stabilität des Finanzsystems / M. Straßberger, L. Sysoyeva, // Wirtschaftsdienst, 96. Jg., 2016, H. 7, S. 486-491
8. Dani finansovoi zvitnosti bankiv Ukrainy [Elektronnyi resurs] / Ofitsiyniy sat Natsionalnoho banku Ukrainy. Rezhym posylannia: [http://www.bank.gov.ua/control/uk/publish/category?cat\\_id=64097](http://www.bank.gov.ua/control/uk/publish/category?cat_id=64097)
9. The World Bank (2004-2014). Global Financial Development Database in 2004-2014. Retrieved from <http://data.worldbank.org>.

Стаття надійшла до редакції 30.11.2016 р.



(<http://www.poligrafua.net/>)



509

143

(<http://www.bigmir.net/>)

Вропы

ТОВ "ДКС Центр"